

УДК 619:616.993.192.1:635.5

© 2014

Т.В. МАРШАЛКІНА,
кандидат ветеринарних наук

ДУ “Інститут сільського
господарства степової зони НААН
України”, м. Дніпропетровськ
E-mail: tet.mtv@mail.ru

ЕПІЗООТОЛОГІЧНІ
ОСОБЛИВОСТІ ЕЙМЕРІОЗУ
КУРЕЙ У ГОСПОДАРСТВАХ
ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Доведено значне поширення еймеріозу курей в господарствах різної форми власності та з різною технологією утримання. Результати епізоотологічного моніторингу підтвердили сезонну динаміку еймеріозної інвазії курей на території Дніпропетровської області. Отримано дані щодо екстенсивності та інтенсивності захворювання курей на еймеріоз залежно від віку та сезонних факторів; встановлено видовий склад збудників.

Ключові слова: кури, еймеріоз, ооцисти, екстенсивність та інтенсивність інвазії.

Значне поширення еймеріозу та висока летальність серед хворого молодняка птиці спричинюють великі економічні збитки, які утворюються в результаті зниження продуктивності, погіршення якості кінцевого продукту, збільшення затрат корму на одиницю продукту та витрат на лікування. При виникненні захворювання серед птиці смертність становить 25–40 %, знижуються середньодобові прирости на 5–10 % та конверсія корму на 7–12 % [1].

Еймеріоз курей – гостра, підгостра або хронічна протозойна хвороба птиці до 2–3-місячного віку, яка проявляється пригніченням, проносами, часто з домішками крові, схудненням, високою летальністю; несучість, яка розпочинається із запізненням на 1–2 місяці, значно нижча порівняно зі здоровою, не перехворілою птицею [2, 3].

Незважаючи на незаперечні досягнення ветеринарії в боротьбі з протозойними хворобами свійської птиці (наявність великої кількості кокцидіостатиків, покращення племінного розведення птиці та впровадження наукового підходу щодо її годівлі), еймеріоз у всьому світі залишається однією з найбільш поширених та економічно значущих хвороб курей [4]. Аналіз літературних джерел дозволяє відзначити безліч повідомлень про повсюдне поширення еймерій – їх виявляють практично в усіх птаxівничих господарствах [5–10].

Впровадження нових технологій вирощування і умов утримання птиці, а також нові форми власності призводять до змін епізоотичної ситуації в регіонах країни з паразитарних захворювань, у тому числі еймеріозу. Нині виникає забагато питань щодо паразитарних хвороб птиці, зокрема поширення захворювання курей на еймеріоз [11].

Виявлення еймеріозної інвазії у птиці в зональному аспекті має не тільки наукове, але й практичне значення, оскільки дозволяє підвищувати ефективність лікувально-профілактичних протиеймеріозних заходів.

Вивчення поширення еймеріозу курей у господарствах Дніпропетровської області з різною технологією утримання та вирощування птиці з урахуванням сезонності спалахів інвазії, вікової сприйнятливості та видового складу збудників захворювання й стало **метою нашого дослідження.**

Матеріали і методи досліджень. Вивчення поширення еймеріозу курей проводили в зимово-весняний та літньо-осінній періоди в умовах птаxогосподарств різних районів області з долівковою та клітковою технологією утримання. Дослідження проводили на базі лабораторії ветеринарної медицини Інституту сільського господарства степової зони НААН України. Одночасно аналізували епізоотичну ситуацію відносно паразитозів за попередні роки з подальшими висновками

1. Сезонна динаміка еймеріозної інвазії у птахогосподарствах Дніпропетровської області

Показник інвазії	Період року	
	зимово-весняний	літньо-осінній
Екстенсивність, %	6,6–20	28–100
Інтенсивність, ооцист/г посліду	слабка (1–10)	середня (11–100), сильна (понад 100)

щодо благополуччя птахогосподарств з паразитарних захворювань.

Для визначення ступеня ураженості поголів'я найпростішими (екстенсивність інвазії, EI) від птиці різних вікових груп відбирали послід і досліджували за комбінованим методом у модифікації І.І. Коваленка [12], використовуючи для флотації розчин аміачної селітри зі щільністю розчину 1,3. Проби посліду (по 10 г) відбирали з підлоги приміщення, де утримувалася птиця, безпосередньо після дефекації.

За наявності у птахогосподарствах загиблої або вимушено забитої птиці лабораторно досліджували вміст кишечника з метою виявлення ооцист еймерій комбінованим методом з використанням розчину аміачної селітри, а для визначення ендогенних стадій розвитку еймерій (шизонтів і мерозоїтів) готували зскрібки зі слизової оболонки різних відділів кишечника (дванадцятипалої, порожньої, клубової, прямої і сліпих кишків). Зі зскрібків готували препарати на предметному склі та досліджували під мікроскопом зі збільшеннями $\times 100$ та $\times 400$.

Видову належність виділених ооцист еймерій визначали на підставі морфологічних (форма, колір, розміри, будова оболонки, наявність мікропіле, полярної гранули, залиш-

2. Видова належність збудників еймеріозу курей (патологоанатомічні розтини і копроскопія)

Вид збудника	Частота випадків, %
<i>E. tenella</i> (Railliet et Lucet, 1891)	82
<i>E. acervulina</i> (Tyzzer, 1929)	10
<i>E. maxima</i> (Tyzzer, 1929)	4
<i>E. necatrix</i> (Johnson, 1930)	2
<i>E. necatrix</i> (Johnson, 1930)	2

кового тіла), біологічних (тривалість спорляції) ознак, інтенсивність еймеріозної інвазії (II) – згідно з ДСТУ 5079:2008 [13].

Результати досліджень та їх обговорення. Результати проведеного моніторингу епізоотичної ситуації і паразитологічних досліджень курей щодо еймеріозу свідчать про те, що при утриманні птиці в клітках еймерій не виявляли, за винятком господарства ТОВ “Авіас-2000”, де діагностовано спалах еймеріозу з екстенсивністю інвазії 30–100 % та середньою інтенсивністю.

Не була зареєстрована ця інвазія і в господарствах, де птицю утримують на долівці, але своєчасно проводять загальні профілактичні заходи (ТОВ ПК “Дніпровський”, ПРАТ “Оріль-Лідер”, ТОВ “Зоря”, “СоюзДАГ”, “Агро-Овен”, СФГ “Медок” та ін.).

При дослідженні проб посліду та вмісту тонкого та товстого відділів кишечника від курчат бройлерних птахопідприємств м'ясного напрямку продуктивності (ПК “Голубівський”, ПК “Мар’янівський” та ін.) виявлено еймеріоносійство з EI до 100 % зі слабкою та середньою II.

У більшості фермерських та присадибних господарств, де птицю утримують на долівці (ФГ “Андрос”, ПП “Хіманич”, ПП “Дамія”, ТОВ “ДВК”, “Дібрівське”, “Південне” та ін.), еймеріозну інвазію реєстрували протягом усього року.

Результати копроовоскопічних досліджень проб посліду і патологоанатомічних досліджень матеріалу від курей птахогосподарств засвідчують, що в зимово-весняний період екстенсивність еймеріозної інвазії серед поголів'я курей становила від 6,6 до 20 % за переважно слабкої інтенсивності (табл. 1).

У теплий період року зараженість еймеріями птиці зростала до 28 % у дорослої пти-

ці і від 50 до 100 % у молодняку. При цьому спостерігалася тенденція до підвищення інтенсивності еймеріозної інвазії (більше 100 ооцист/г посліду), що нерідко було причиною спалахів захворювання у фермерських та присадибних господарствах. Наростання захворюваності в теплий період року пов'язано перш за все з підвищенням вологості та зі створенням у такий спосіб сприятливих умов для розвитку еймерій.

Під час вивчення видової належності еймерій, виділених з посліду та вмісту кишечника

від загиблої птиці, з'ясовано, що в основному траплялась еймеріозна інвазія змішаного типу, яку спричинювали найчастіше такі види збудників, як *E. tenella* (Railliet et Lucet, 1891), *E. acervulina* (Tyzzer, 1929), *E. maxima* (Tyzzer, 1929), рідше *E. necatrix* (Johnson, 1930), *E. brunetti* (Levine, 1942) – табл. 2.

Отже, одержані результати досліджень переконують, що еймеріоз є значно поширеним захворюванням у птахогосподарствах Дніпропетровської області незалежно від технології утримання та вирощування птиці.

Висновки

1. Результати епізоотологічного моніторингу підтвердили сезонну динаміку еймеріозної інвазії курей на території Дніпропетровської області. Екстенсивність еймеріозної інвазії свійської птиці в зимово-весняний період року коливалася від 6,6 до 20 % та знаходилася в межах від 2,5 до 28 % у дорослої птиці і від 50 до 100 % у молодняку в теплий період року.

2. Інтенсивність інвазійних елементів у зимово-

весняний період була слабкою, у літній та осінній періоди спостерігалася підвищення інтенсивності еймеріозної інвазії. Найчастіше реєструвалась еймеріозна інвазія, яку спричиняли збудники *E. tenella*, *E. acervulina*, *E. maxima*, рідше – *E. necatrix* та *E. brunetti*.

У подальших дослідженнях має бути вивчена сезонно-вікова динаміка змішаних інвазій сільськогосподарської птиці і розроблені заходи боротьби.

Бібліографія

1. Сучасні тенденції діагностики та профілактики еймеріозів птиці / *І.К. Авдос'єва, О.М. Щербенюк, Н.О. Сидорук, А.М. Федів* // Птахівництво : міжвідом. темат. наук. зб. / ІТ НААН. – Харків, 2013. – Вып. 69. – С. 5–15.
2. *Маршалкіна Т.В.* Еймеріоз курей, розробка імунізуючого препарату з *Eimeria tenella* (Railliet, Lucet, 1891) з прискореним циклом розвитку: дис. ... канд. вет. наук: 16.00.11 "Паразитологія" / *Т.В. Маршалкіна*. – К., 2011. – 127 с.
3. *Пчелінська Л.В.* Клініко-морфологічні та епізоотологічні особливості еймеріозу курей / *Л.В. Пчелінська* // Збірник наук. праць Луганського нац. аграр. ун-ту. – 2007. – № 78/101. – С. 504–507.
4. *Ібрагімов Д.* Хіміопротифілактика еймеріозу у цыплят / *Д. Ібрагімов* // Ветеринарія. – 2004. – № 12. – С. 32–33.
5. *Strakova S.* Dinamika parazitarnich infekci u divokych kachen a husi v oblasti Novomlynskych nardrzi (Jizni Morava) / *S. Strakova* // Folia venatoria. – Bratislava, 1997. – № 26/27. – P. 151–158.
6. Еймеріоз свійської птиці у господарствах центральних областей України, заходи боротьби і профілактики / *Л.С. Короленко, В.А. Веселий, І.І. Коваленко, Т.В. Маршалкіна* // Ветеринарна медицина України. – 2012. – № 4. – С. 21–22.
7. *Деміна Н.В.* Источники заражения кур еймерия-

ми / *Н.В. Деміна* // Этимол. и паразитол. исслед. в Поволжье / Саратов. гос. ун-т. – 2003. – Вып. 2. – С. 113–114.

8. *Васильева В.А.* Факторы, способствующие распространению кокцидиоза цыплят / *В.А. Васильева, Л.А. Небайкина* // Новые подходы в естеств. исследованиях: экология, биология, с.-х. науки. – Саранск, 2001. – Вып. 1. – С. 79–80.

9. Решение проблемы кокцидиоза цыплят и курнесушек с помощью препаратов "Соликокс" и "Диаккокс" // *В.С. Коровин* [и др.] // Материали II Міжнар. наук.-практ. конф. по птахівництву (м. Судак, АР Крим, 18–22 вересня 2006 р.). – Судак, 2006. – С. 73–78.

10. *Dalloul R.A.* Poultry coccidiosis recent advancements in control measures and vaccine development / *R.A. Dalloul, H.S. Lillehoj* // Expert Rev. Vaccines. – 2006. – № 5(1). – P. 143–163.

11. *Лисмищенко А.А.* Распространение кокцидиоза птиц / *А.А. Лисмищенко* // Сиб. аграр. наука III тысячелетия : науч. тр. – Новосибирск, 2000. – С. 159.

12. Коваленко І.І. Удосконалені методи діагностики гельмінтозів та еймеріозу птахів / *І.І. Коваленко, В.В. Сентюрін, І.В. Герман* // Вет. медицина України. – 1998. – № 7. – С. 30.

13. Методи лабораторної діагностики еймеріозів (ДСТУ 5079:2008) : ДСТУ 5079:2008. – [Чинний вид 2009-01-01]. – К.: Держспоживстандарт України, 2009. – 14 с. – (Національні стандарти України).

Рецензенти – доктор ветеринарних наук, професор **О.А. Ткаченко**; лабораторія ветмедицини ДУ ІСГСЗ НААН України, завідувач – кандидат ветеринарних наук **В.М. Плис**